

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

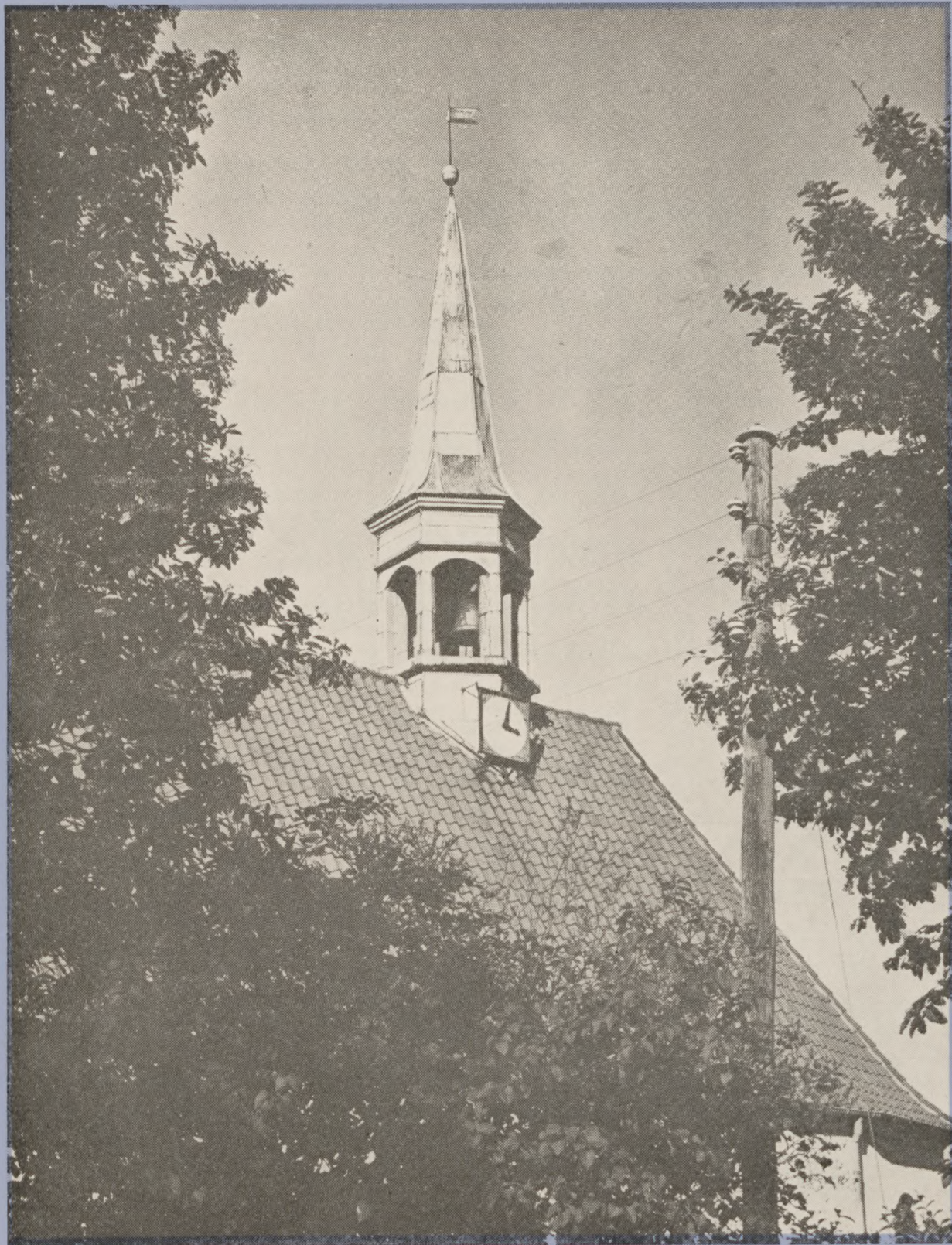
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den lille idylliske kirke i Gilleleje har været skueplads for rystende begivenheder under jødefølgelserne i Danmark i 1943. 90 danske jøder havde søgt tilflugt her, mens en gestaporazzia stod på nede ved havnen. De blev alle røbet og ført til Theresienstadt. (Se iøvrigt side 139 og 145).

HJØRRING REVISIONSKONTOR
Strømgade 16, Hjørring
Tlf. 2511

FRODE L. BOLL
Nyvej
Tølløse

HILLERØD
MEJERI

WILLYS MAGASIN
Vestergade 7
tlf. Helsingø 96

NIELSEN'S EFTF.
Fisk & vildt
Fiskerihavnen, Nyborg

RANDERS
DENTAL LABORATORIUM
Torvegade 12, Randers

TH. FRYDENDAHL PETERSEN
Købmand
Hvide Sande pr. Ringkøbing

FLAUENSKJOLD
FODERSTOFFORRETNING
Flauenskjold

FREDERIKSHAVN
MINERALVANDSFABRIK
Gl. Torv 12, Frederikshavn

BASSE-HANSEN
Isenkram
Torvegade 30, Vejle

REVISIONSKONTORET
I HERNING A/S
Bredgade 6, Herning

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HDS. KGL. HØJHED PRINSESSE MARGARETHA

Henvendelser om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til formanden, konsul Kaj V. Dahl, Horsens.

Henvendelser ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: Generalmajor F. B. Larsen, Smakkegårdsvej 17, Gentofte.
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Frederiksborgvej 109, København NV. Skolen Taga 421. Privat Taga 328.

Den øvrige bestyrelse består af:

Skrædermester Jacob Brandt,
Ørnevej 63, NV.

Overpostbud E. Holger Grome,
Byvej, Maglebylille, Kastrup.

Bankfuldmægtig Olav Holst,
Bengtassevej 6, Hellerup.

Seminarierektor, cand. mag.
Paul Holt, Trøjborgvej 82, Århus.

Landsretssagfører Otto Jespersen,
Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstorfs-
lunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Rollosvej 3,
Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa,
Banegårdspladsen, Århus.

Civiloverpolitibetjent S. Julsgård Lar-
sen, Boeslundvej 1, Husum.

Arkitekt Ove Ch. Lembcke, Storegade
3, Randers.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft,
de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby,
Fyn.

Dr. Børge Næsted, Store Torv 16-18,
Århus C.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20,
Herning.

Tidsstudietekniker Børge Emil Peder-
sen, Emdrupvej 125², NV.

Landsretssagfører H. Rambusch,
Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Side-
allé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M.F., Herning.

Bladet PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 11 numre årligt.

Ved bestilling af abonnement benyttes girokonto nr. 780.

Annoncer.

Ekspedition, abonnements- og annonce-afdeling: Tagensvej 85 B, København N, TAGa 8502 (kontortid 9-16, lørdag lukket).

Ved indbetaling for annoncer benyttes girokonto nr. 55538.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl. af Dansk Fagpresseforening), Frederiksborgvej 109, København NV.
Skolen: Taga 421. Privat 328.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

INDHOLD

Oktoberdagene	139
Besættelsestidens historie i ungdomsskolen	140
Det gjaldt vor frihed	142
Landsmøde i Neuengamme-foreningen	143
Samvirke af fangeforeninger ..	145
29. august på 4. maj-kollegiet	147
Beviserne skulle fjernes IV ..	147
Dagbogsblade	149
Hende derhjemme XX	153
Bøger	155

Næste nummer udkommer 25. okt.

Oktoberdagene —

Vi har ladet forsiden erindre om 1. og 2. oktober 1943, det, vi også kalder oktoberdagene.

Dagene er så betydningsfulde, at de hos det jødiske folk vil huskes, så længe der lever jøder på vor jordklode.

De er bemærkelsesværdige af mange grunde.

Det er værd at nævne, at Hans Hedtoft allerede den 28. september fik sikker underretning om, at tyskerne ville fjerne alle danske jøder fra Danmark 1.—2. oktober.

Da han med det samme opsøgte formanden for Det mosaiske Trossamfund, højesteretssagfører C. B. Henriques, og fortalte ham om tyskernes beslutning, lød svaret helt anderledes, end man skulle vente: De lyver!

Henriques havde nemlig i udenrigsministeriet fået at vide, at der ikke var fare på færde.

Det voldte noget besvær at få formanden til at tro på den overhængende fare.

SAMTALEN er værd at skrive sig bag øre, for formanden for Det mosaiske Trossamfund måtte dog vide, hvad der var sket hidtil i Tyskland og på alle tyskbesatte områder, og når han alligevel troede på tyskerne, må man tilgive mange andre, der også troede dem alt for længe.

Det lykkedes ved dag- eller nattransporter at få 7.220 jøder og 686 ikke-jøder, der var gift med jødiske ægtefæller, til Sverige.

At en del af dem var emigranter, der var kommet til Danmark før krigens udbrud, fortæller, at man regnede med, at Danmark i den nævnte henseende var en fredhellig plet.

Meget få blev taget i forbindelse med flugten. På forsiden fortæller vi dog om de tragiske begivenheder på

kirkeloftet i Gilleleje. — Oplevelsen rystede os alle.

Tæller man sammen, hvor mange det lykkedes tyskerne at arrestere i forbindelse med oktoberdagene, kommer tallet op på 472.

DE DEPORTEREDES til Theresienstadt, der af Gestapo betegnedes som en ghetto, men i realiteten var behersket af samme utryghed som en koncentrationslejr.

52 danske jøder døde her, mens resten havde den vidunderlige oplevelse at blive frelst ved Bernadotte-hjælpeaktionen og kom til Sverige.

Det lykkedes i 1944 at få visse sendinger igennem til Theresienstadt af medicinal- og fødevarer.

I sig selv var disse sendinger en stor hjælp, men man må også tilskrive det en afgørende betydning, at de beviste, at de danske jøder i Theresienstadt ikke var glemt og ikke afskrevet fra dansk side.

DET TYSKE GREB i udviklingen, at forfølge de danske jøder, var menneskelig set udslag af en fantastisk råhed og taktisk set en kæmpemæssig dumhed.

Hjælpen til flugt til Sverige kaldte mange, rigtig mange unge frem til at arbejde i de illegales rækker, og da de først havde oplevet, at de godt kunne føre modstandsarbejde igennem, fortsatte de på anden måde.

De mennesker, der hidtil i Danmark havde holdt med tyskerne, så nu i langt de fleste tilfælde klart, at „de grønne“ ikke lod sig forsvare.

Det bør også nævnes, at arbejdet med at hjælpe flygtningene bragte danske og svenske på talefod med hinanden på et tidspunkt, da det var meget tiltrængt.

F-k.

BESÆTTELSESTIDENS Historie

I UNGDOMSSKOLEN

Velegnet emne

Emner fra besættelsestiden er velegnede i ungdomsskolen, men skal man give et sandt og levende billede af denne tids virkelige drama og nød, dens ophøjethed, og ikke blot spændingen og den forlorte heltedyrkelse, hele det kulørte skær, denne epoke let får, så skal der først og fremmest gives en udvikling med overblik og viden om tiden, så ikke det hele løber i ét.

Overvældende stofmængde

Emnets vanskelighed skyldes vel først og fremmest den overvældende stofmængde, både inden for faglitteraturen og i det skønlitterære. Kendsgerningsdyngen er kolossal. Herover for må målet blive at finde holdepunkter og skabe overblik, en helhedsopfattelse, hvoromkring enkelthederne kan grupperes.

Derfor må en tidstavle stadig være ved hånden, gerne som en planche hvortil der stadig kan henvises under gennemgangen. Modstandsbevægelsens historie må i høj grad ses i sam-

menhæng med begivenhederne i det officielle Danmark og krigsbegivenhederne ude i verden.

De unge føler sig frastødt af falsk glorificering og nationalisme. Der må saglighed og nuancer med i billedet trods den begrænsede tid, også forskellige opfattelser må stå side om side, selvom fremstillingen skal bæres af en holdning og skal sigte mod en vis løftelse. Hæstrups fremstilling — forekommer det mig — er netop præget af denne på én gang engagerende og objektive indstilling. Hans to bøger Kontakt med England og Hemmelig Alliance må være læreren bekendt, inden opgaven kan løses.

Frihedskampens mål kan ses som menneskerettighederne, en kamp mod uret og undertrykkelse, menneskeforagt og menneskeforagelse. Den indignation, som unge i dag i høj grad savner et sandt mål for, kan måske her samle sig om race- og folkeundertrykkelser ude i verden i dag og herfra overføres til det hjemlige, nære, ganske uheroiske plan.

Tyske soldater i Odense 29. august 1943.

20 emner på 20—25 timer

Følgende 20 emner kan oversigtligt gennemgås på 20—25 timer under stadig jævnføring med en samlet oversigt:

1. Europa og Danmark i 30'erne.
2. Den 9. april 1940.
3. Anden verdenskrigs hovedforløb.
4. Danmarks politik frem til 29. august 1943.
5. Telegramkrisen.
6. Den 29. august 43.
7. De danske jøder.
8. Frihedsrådet.
9. Folkestrejken.
10. Det danske politi.
11. Radioforbindelsen med England.
12. Jernbanesabotagen.
13. Industrisabotagen.
14. Illegal presse.
15. Modtagelsesgrupperne.
16. Flygtningetransporterne.
17. Besættelsestidens hverdag.
18. Likvideringerne.
19. KZ lejrene.
20. Når Danmark atter er frit.

Gennemgangen kan for hvert emne forme sig som en fortællende fremstilling med notering af hovedpunkter på tavle og i elevernes bog, hvorefter emnet belyses ved oplæsning, film eller lysbilleder.

Foruden til Hæstrups bøger som vigtige „lærerens bøger“ skal også henvises til Barfod og Kruchow: Danmark under 2. verdenskrig 1—2. og til Aften- og Ungdomsskoleforeningens udsendelse nr. 15, Barfod: Vor kamp for friheden med fyldig litteraturfortegnelse. M. h. t. oplæsningsstof findes der jo utrolig meget, mange spændende og autentiske skildringer findes i Gå til modstand, redigeret af H. J. Lembourn.

Også humoren med i billedet

Det er naturligt i forbindelse med denne gennemgang at have udlån om emnet. Dansk bibliografisk kontors udgivelse: Ungdomshjørnet okt. 1960 indeholder en oversigt over tilgængelig faglig litteratur indtil da, og i en samtidig udsendt „Læs med plan“ findes en oversigt over besættelsestiden skønlitterært behandlet. Også

Tidstavle for besættelsestiden

Verdenskrigens gang	Begivenheder i Danmark	Antal sabotager	Tidstabel
Polen angribes. England og Frankrig i krig med Tyskland.			1. sept. 1939 3. sept. 1939
Norge og Danmark angribes. Holland og Belgien angribes. Dunkerque. Frankrig kapitulerer. Luftslag over England. Rumænien besættes.	Danmark besat.		1. januar 1940 9. april 1940 10. maj 1940 juni 1940
Grækenland og Jugoslavien erobres. Hess flygter til England. Rusland angribes. Moskva trues. Antikomintern. Pearl Harbour. U.S.A. og Japan med i krigen.	Kommunisterne arresteres. Danmark tilslutn.	1940: 10 sabotager	august 1940 oktober 1940 1. januar 1941 april 1941 maj 1941 22. juni 1941 25. nov. 1941 7. dec. 1941
Rommel i Ægypten. Tyskerne i Kaukasus. Stalingrad generobres.	Christmas Møller til England.		1. jan. 1942 maj 1942 juni 1942 juli 1942
Afrikakrigen slut. Invasion i Italien. Mussolinis fald.	B&W bombes i København. Valg i Danmark.	1942: 122 sabotager	1. januar 1943 marts 1943 maj 1943 juni 1943
Luftkrig i vest. Invasionen i Frankrig. Attentat på Hitler.	Regeringen træder tilbage. Jøderne „udskilles“	1943: 969 sabotager	29. aug. 1943 oktober 1943 1. januar 1944
Tysk modoffensiv.	Kaj Munk myrdes.		
De allierede over Rhinen. Hitlers død. Tysk kapitulation.	Folkestrejken. Rekord-sabotage. Politiet tages.	1944: 867 sabotager	6. juni 1944 20. juli 1944 19. sept. 1944
Atombomben. Japan kapitulerer.	Shell-huset bombes. Befrielsen.	1945: 687 sabotager	1. januar 1945 marts 1945 5. maj 1945 6. august 1945 14. aug. 1945: VJ-dag.

besættelsestidens humor kan drages med ind, f. eks. Bent Andersen: Vintergækker, Aros 1963.

Af båndfilm til emnet findes fra Richter bl. a. Den anden verdenskrig, Danmark under besættelsen 1—2 og Danmark frit 1—2. I Aften- og Ungdomsskolebladet okt. 1963 gennemgås besættelsestiden belyst ved film, her skal lige nævnes de anførte titler: De fem år, På vagt for kongen, Dansk politi i Sverige, Rønne og Neksøs genopbygning, Kammerat-tovaritsj og Tyske flygtninge i Danmark. Enkelte lydbånd fra undervisningsministeriets båndcentral vil også kunne anvendes.

Det skal bemærkes, at hvert sted i Danmark har sit særlige forhold til besættelsestiden, her må lokalt stof

og lokale kræfter inddrages. Og endelig vil et besøg i Mindelunden og på Frihedsmuseet eller på Sønder-

borg slot være en naturlig afslutning på emnet.

KARL RØNNE.

De hvide busser blev en af okkulationsårenes skønneste oplevelser.

Det gjaldt vor frihed . . .

De unges røst har altid haft vor interesse. I årsskriftet for 4. maj-kollegiet i Aalborg finder vi denne interessante artikel.

Af journalistelev **Inger-Marianette Toldstrup.**

Vi unge bliver ofte af ældre beskyldt for ikke at interessere os for modstandskampen. Det er vel rigtigt, at mange af os ikke har nogen forståelse af, hvad modstandskampen egentlig gik ud på — og heller ikke lader til at have nogen interesse i at erhverve sig en sådan forståelse. Spørgsmålet er bare, om de ældre kan tillade sig at dadle os på dette punkt. Om de ikke derved rammer sig selv. For hvem — andre end den ældre generation, først og fremmest de tidligere modstandsfolk — har vel mulighed for på fyldestgørende måde at bibringe os interessen og den deraf følgende forståelse for den tid? — Hvis det ikke er lykkedes — ja, så vil det jo sige, at de gamle modstandsfolk ikke har magtet opgaven. Det, det drejer sig om for os, når vi skal danne os et syn på modstandskampen, må først og fremmest være den åndelige baggrund. Vi må prøve at forstå, hvad det var, der fik unge mennesker som os selv — unge, der var mægtig optaget af dagligdagen med alle dens krav: hobbies og interesser, uddannelse og arbejde, kammerater og venner — hvad der fik dem til pludselig at feje det hele til side og gå ind i noget, der kunne koste helbredet og livet.

Ville vi gøre det samme?

Hvis vi spørger os selv i dag: Ville du gøre det samme? — Så tror jeg, svaret for en meget stor dels vedkommende ville blive et ubetinget ja. — Selvfølgelig ville vi da slås mod tyskerne og bekæmpe nazismen — selvfølgelig ville vi være med i det fællesskab, vi i dag hører så meget om, og som vi ser har udviklet venskaber, der varer hele livet — og selvfølgelig ville vi have del i den spænding, vi fornemmer, der også har været. Men der er i den forbindelse visse ting, mange måske ikke gør sig klart: Man hører så ofte

gamle modstandsfolk sige, at forskellen på forholdene i Norge og Danmark var, at Norge var regulært i krig lige fra starten — et enigt folk mod en fælles fjende — „sort var sort, og hvidt var hvidt“. Det er det, man kalder „norske tilstande“. — Sådan var det ikke herhjemme i de første år. Derfor var det nok slet ikke så enkelt at afgøre, hvorvidt man skulle gå ind i modstandskampen. Der må have været mange omstændigheder at tage i betragtning.

De unge aktive anset for fantast.

For det første var det jo simpelt hen forbudt af myndighederne at deltage i denne kamp — og de unge, der alligevel gjorde det, blev — foruden at de risikerede at komme i fængsel — af ældre, fornuftige, erfarne borgere anset for nogle vanartede lømler, der løb og lavede ulykker — ungdommelige fantastiske uden jordforbindelse.

For det andet var ens nærmeste omgivelser: familie og arbejdsgiver, sikkert slet ikke interesseret i, at man tog del i frihedskampen, der var noget ukontrollabelt og farligt. — Nej, der må have været en del, der talte for, at man ikke skulle gå ind i modstandskampen.

Og hvordan med de ting, der skulle få én til alligevel at deltage? — Vi hører, at folkestemningen — også i begyndelsen — så afgjort var imod tyskerne. Man sang alsang, drillede soldaterne i de grønne uniformer, man spyttede efter dem på gaden. Men derfra og til at gå ud og slå dem ihjel — der var dog et spring. Nej, det var nok slet ikke så let at afgøre. Sort var ikke sort, og hvidt ikke hvidt; men det hele var en changerende blanding af alle regnbuens farver.

Noget af det, der er mest uforståeligt — og mest betagende — i

modstandskampen, er den måde, hvorpå de dødsdømte tog deres dom. Vi ser dette udtrykt i de talrige afskedsbreve fra unge dødsdømte modstandsfolk. Breve, skrevet i de sidste timer af unge mennesker, der havde gjort, hvad de vidste var ret og rigtigt — som var blevet forfulgt, pint og mishandlet for det — og som nu ventede på at blive dræbt, fordi de havde gjort deres pligt. Alle disse breve indeholder en resignation over for — ja, mere end det: en acceptansen af den skæbne, der nu ville blive dem til del.

Vi kan bl. a. se denne holdning i Kim Malthe-Bruun's brev til sin mor kort tid, før han blev henrettet. Kim var 21 år gammel og blev henrettet i april 1945.

„Jeg har vandret ad en vej, som jeg ikke har fortrudt, jeg har aldrig svigtet, hvad der i mit hjerte stod, og jeg synes nu, at jeg kan se en sammenhæng. Jeg er ikke gammel, jeg burde ikke dø, og dog synes det mig så naturligt, så ligetil. Det er kun den bratte måde, der afskrækker os i første nu“. Og senere i brevet siger han: „Jeg ser, hvad vej det går i vort land, og jeg ved, at morfar vil få ret, men husk — og det skal I alle huske — at drømmen ikke må være at nå tilbage til den tid inden krigen, men at drømmen for jer alle, unge og gamle, skal være at skabe et ikke ensidigt, men rent menneskeligt ideal, som enhver skal se og føle er et ideal for os alle.“

Den ro og fortrosthed, der er i dette afskedsbrev, kendetegner også brevene fra andre dødsdømte modstandsfolk.

Skal vi gå videre?

Og på baggrund af dette skal vi, der er unge i dag, afgøre, hvilken holdning vi bør indtage over for modstandsbevægelsen. Skal vi nøjes med at lade os oplyse om den tid — erhverve os en vis viden, som vi erhverver os en viden om al form for politik og historie? — eller skal vi gå videre og lade denne viden få indflydelse på vort livssyn og dermed på vore egne gerninger? Det er det store spørgsmål. Det er det, der må

være det essentielle, når vi diskuterer ungdommens holdning over for modstandskampen.

Vi har erfaret, hvorledes unge mennesker kunne gå i døden med oprejst pande. Unge mennesker som os selv — med tanker og følelser, som vi har dem — med håb, længsler og fremtidsplaner. Unge mennesker, der ligesom vi elskede livet, de havde fået, og glædede sig over at leve det. Det må være frygtelig svært at dø, når man er ung. Og man skulle tro, at disse unge fandt det meningsløst, at de skulle dø — men det gjorde de ikke; deres breve fortæller det. Hvad var da grunden til, at de kunne dø på denne måde? — Måske vidste de, at tyskerne ville blive besejret og nazismen overvundet — ja, det regnede de sikkert med. Kim siger jo i sit brev: „Jeg ser, hvad vej det går i vort land . . .“ Men jeg tror ikke, det var grund nok til, at de kunne gå i døden på denne måde. Jeg tror, det først og fremmest skyldtes deres tillid — ikke kun deres tillid til, at kammeraterne, de havde kæmpet sammen med, ville føre kampen videre — men også deres tillid til os. En tillid til at vi ville overtage de idealer og det had, der lagde grunden til modstandsbevægelsen: hadet til løgn, uret og frihedsberøvelse.

Modstandsbevægelsen gjorde, at vi i dag er et frit folk på linie med andre frie folkeslag — at vi frit kan se vore allierede i øjnene, fordi vi ved, at der var nogle før os, der gjorde en indsats — kæmpede, og for nogles vedkommende døde — for friheden og for os.

— Vi står i gæld til disse mennesker, og vi kan kun betale af på denne gæld ved at overtage deres idealer og deres had — ved i dagligdagen at hade løgn og uret og alt, hvad der vil undertrykke friheden, og ved at være rede til af alle vore evner at kæmpe imod disse ting. Kun på den måde kan vi opfylde nogle af vore forpligtelser mod de mennesker, der kæmpede for os — for at vi i dag kan leve i et Danmark grundet på FRIHED, SANDHED og RET.

☆

Landsmøde i Neuengamme-foreningen

Nye love — mindre bestyrelse

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme afholdt sit ekstraordinære landsmøde den 4. september i Vartov i København. Mange var mødt op, og det var en stor glæde at se, at flere af foreningens nye medlemmer var kommet til stede. Som udenlandske gæster var generalsekretæren for den internationale Neuengammesammenslutning, Hans Schwarz fra Hamborg, kommet til stede samt Franz Glienke og hustru med fru Ruth Schemmel, alle fra „Freundeskreis zur Unterstützung der Suchdienstarbeit für politisch, rassisch und religiös Verfolgte“ i Hamborg.

Dødsbøgerne fra Neuengamme

Landsforeningen har i det sidste år haft et nært samarbejde med Franz Glienke og Freundeskreis i forbindelse med udgivelsen af den såkaldte „Totenbuch von Neuengamme“, der omfatter 7 bind med fangenenumrene fra 1 til 70.000 fra lejren med navne, nationalitet, fødselsdato og for de fanger, der omkom, dødsdatoen. Endvidere 6 bind på omkring 1389 sider „Totenbuch Neuengamme“, der giver oplysning om navn, nationalitet, fødested og -dato og, hvor det har været muligt, dødsårsagen.

Franz Glienke, der selv er gammel fange, men ikke har været i Neuengamme, har igennem de sidste 20 år foretaget dette kæmpemæssige registreringsarbejde, i de sidste tre år med tilskud fra kirkelig side.

Til finansiering af trykningen af „Dødsbøgerne“ har Freundeskreis rettet en henvendelse til kunstnere i bl.a. Vesttyskland, Polen, Sverige, Ungarn og Danmark. Disse henvendelser er blevet mødt med den største forståelse, og en række betydende kunstnere har skænket værker til dette formål.

Fra Danmark kan således nævnes følgende: Hans Bendix, Flemming Bergsøe, Victor Brockdorff, Lis Hoo-

ge Hansen, Havsteen Mikkelsen, Henry Heerup, Andreas Friis, Gitz-Johansen, Viggo Tuxen, Leonhard Gyllenberg, Mogens Zieler, Claus Holberg, Isenstein, Alex Secher m.fl.

På landsmødet havde man også den store glæde, at maleren Leonhard Gyllenberg, der bor i Sverige, kom til stede og overrakte Glienke værker, skænket af 10 svenske kunstnere.

Hilsen til

Amnesty International

Landsmødet åbnedes af formanden, E. H. Crome, der bød specielt de udenlandske gæster velkommen og bad forsamlingen om at mindes vor afdøde kammerat Edvard Christensen.

Formandens beretning blev fulgt af en livlig diskussion. Forsamlingen var tilfreds med den medlemsfremskud, foreningen har haft i den forløbne periode. Beretningen blev godkendt enstemmigt af forsamlingen. Det vedtoges at sende en telegrafisk hilsen til Amnesty Internationales kongres på Christiansborg.

Man gik derefter over til behandling af forslaget om foreningens nye vedtægter.

Næstformanden, Bernt Johannesen, redegjorde for lovudvalgets forslag, der bl. a. gik ud på at ændre en af foreningens formålsparagrafer, hvor det i de gamle vedtægter hed: „At medvirke til rejsning af et internationalt monument på den tidligere lejrs grund“, ændredes nu, da mindeparken i Neuengamme var indviet, til: „At medvirke til bevarelse af det på Neuengammelejrens grund rejste monument til minde om de i lejren og dens udekommandoer omkomne kammerater“.

Yderligere ønskede man af praktiske grunde at ændre hovedbestyrelsen fra 17 til 9 medlemmer. Lovudvalgets forslag til vedtægter blev vedtaget med ganske få ændringer.

<p>AXEL MØLLER Revisor M. D. R. „NØRREPORT“ - BORGERGADE 20 Telefon 1980 - Silkeborg Håndværksrådets regnskabskonsulent</p>	<p>T. SØNDERGAARD LARSEN Blikkenslagermester Godthaabsvej 7, Ringkøbing</p>	<p>CEMENTSTØBERIERNES REDSKABSFORSYNING Gasværksallé 11 Brønderslev</p>
<p>HELGE RASMUSSEN Slagtermester Stationsvej 8 - Holte</p>	<p>A/S V. EIVIL Aut. VW forhandler Borgerdiget 21, Roskilde</p>	
<p>J. FØGE JENSEN Skelbækgade 2 København V.</p>	<p>SPAREKASSEN FOR HIRTSHALS & OMEGN Nørregade 1, Hirtshals</p>	<p>ARKITEKTERNE MØGELVANG & KANN STRANDPROMENADEN 3 HELSINGØR</p>
<p>GUNNAR MØLLER Autolakering Helgolandsgade 14 Aarhus C.</p>	<p>BOGLADEN v/ F. Kibsgaard Adelgade 23, Hobro</p>	
<p>HARRY JENSEN El-installatør Slotsgade 57 Nykøbing F.</p>	<p>HANS HELGE MARTINSEN Smedemester Dalby pr. Haslev</p>	<p>HEDENSTED MEJERI Hedensted</p>
<p>JENS ROHDE Tømremester Chr. X's vej 62, Viby J.</p>	<p>TØLLOSE OSTEFABRIK J. Faarborg Jernbanevej 42, Tølløse St.</p>	<p>A. HONORE & SØN Isenkram Andrupsgade 2, Lemvig</p>
<p>BØRGE RASMUSSEN Skjolddelev, Lading</p>	<p>DALBY BRUGSFØRENING Dalby pr. Haslev</p>	<p>TH. PEDERSEN Cykelhandler Løsning, Jylland - tlf. Løsning 109</p> <p>SPARE- & LAANEKASSEN FOR LEMVIG KØBSTAD & OMEGN Vestergade 16, Lemvig</p> <p>„HJØRNET“ Købmand N. Andersen Nørregade 62, Frederiksværk</p> <p>EJV. KRONSTEN Murermester Gevninge pr. Roskilde</p> <p>„VALBYGAARD“ Slagelse</p> <p>GUNNAR JENSEN Møbler Tilegade 23, Nakskov</p>

Således slettedes en paragraf om lokalafdelinger, under henvisning til det kommende foreningssamarbejde.

De udenlandske gæster

Under landsmødet havde Franz Glienke ordet og redegjorde for 'Freundeskreis' arbejde. Endvidere talte maleren Leonhard Gyllenberg om sin indsamling af kunstværker blandt svenske malere.

Hans Schwarz redegjorde for den internationale sammenslutnings generalforsamling, der blev afholdt i Paris i juni måned, og hilste med glæde det samarbejde, der arbejdes henimod inden for de danske fangeforeninger. Vore modstandere står stærkt, og det må vi også, sagde Schwarz. Forsamlingen vedtog en-

stemmigt en protest mod det forestående SS-stævne i Rendsburg.

Til ny hovedbestyrelse valgtes Alex Th. Binneballe, L. G. Damgaard, E. H. Grome, E. Jacob Jensen, Bernth Johannesson, Niels Otto Køster, Mogens Pedersen, Oluf Rikhof og Hemming Theisen. Som suppleanter: Viggo Hansen og Kaj Petersen. Den genvalgte formand, E. H. Grome, sluttede mødet ved 16-tiden og rettede en tak til den afgåede hovedbestyrelse.

Hovedbestyrelsen konstituerede følgende forretningsudvalg: Grome (formand), Johannesson (næstformand), Jacob Jensen (kasserer), Binneballe (kartotek) og Køster (sekretær).

N. K.

yderpunkterne til hinanden. Der måtte ikke dannes en opmarch til en front.

Ved en gennemgang af lovudkastet blev flere ændringer tiltrådt.

Der vil blive indkaldt til nyt møde søndag den 27. oktober kl. 10.

Et udvalg vil se nærmere på udkastet til lovene. Udvalget består af Erik Beermann, Jørgen Barfod, Wive, Johannessen, Sv. Wagner, Kjærulff og Børge Emil Pedersen.

De erhvervshæmmede

„Landsforeningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen“ har kontortid mandag aften kl. 19—21, St. Kannikestræde 10, København K., telefon Minerva 1336.

GENERALFORSAMLING

Der afholdes generalforsamling i Admiral Gjeddes Gård mandag den 17. oktober kl. 20.

Dagsorden ifølge lovene.

Børge Emil Pedersen.

JØDEFORFØLGELSERNE

I lederen og på forsiden erindreres vi om oktoberdagene 1943.

Selv om man i redaktionen sidder inde med en ret stor viden om disse begivenheder, har vi dog i eget bibliotek samt på det offentlige „tjekket oplysningerne af“.

Det var ret påfaldende, at mens vort „ledeord“ var „oktoberdagene“, viste det sig, at bøgerne ikke bruger dette ord, men derimod ordet „jødeforfølgelser“.

Det kunne tyde på, at ordet „oktoberdagene“ mere er et ord på hjemebane end blandt faghistorikerne.

Selve denne kendsgerning har måske også sin forklaring i, at en af de mest omfattende bøger om hjælpearbejdet ved flugten, har navnet som bogtitel.

Bogen er forøvrigt lige kommet i ny udgave.

Samvirke af fangeforeninger

Drøftelse af problemerne i forbindelse med et nærmere samarbejde indadtil og udadtil.

Søndag den 11. september samledes repræsentanter fra flere fangeforeninger i selskabslokalerne på Vartov.

Der var repræsentanter fra Dachau-Klubben, Gestapofangerne, Hannover-Stöcken, Neuengamme-foreningen, Porta-Westphalia, Stutthoff-foreningen, Horserødfangerne og Landsforeningen af Erhvervshæmmede.

Fra Frihedskampens Veteraner, Amalienborgklubben og Kammeraternes Hjælpefond var der observatører.

Henry Clausen valgtes til dirigent, og ved navneopråb blev konstateret, hvilke foreninger der havde sendt repræsentanter og hvilke, der ikke havde sendt.

Initiativtageren til mødet, lektor Jørgen Barfod, slog til lyd for, at man samledes om de fælles interesser og optrådte samlet udadtil. Det var nødvendigt, at de foreninger, der allerede har lokalafdelinger, opløser disse.

Vi skal ikke snakke politik, men om forhold, der binder os sammen på

tværs af skillelinjer. Derfor må vi lægge al mistro til side.

Der er i dag 12 forskellige fangeforeninger. Det viser, hvor splittet vi står. Kan vi blot samle nogle, har vi en stamme. Jeg håber, det kan bære, så vi får dem alle med efterhånden.

Både fanger og modstandsfolk?

Der blev på mødet slået til lyd for, at man i stedet for en samlet fangeforening skulle danne en fællesforening for fanger og modstandsfolk, så hele modstandsbevægelsen var repræsenteret.

Stutthoff-foreningen ønskede fortsat at varetage hjælpearbejdet af konsultativ karakter for foreningens egne medlemmer.

Der blev flere gange udtalt stor anerkendelse af Fællesudvalgets arbejde med gennemførelsen af erstatningskravet til Vesttyskland, ligesom der flere gange blev udtalt en påskønnelse af den hjælp, der ydes af Kammeraternes Hjælpefond.

Det blev også sagt, at et samvirke kun havde værdi, hvis man nærmede

EMULSION A/S
Palsgaard
Juelsminde

CODAN GUMMI A/S
Køge

**A. ANDERSEN'S
STALVAREFABRIK A/S**
Godthaab St., Jylland

**STØT
SYDSLESVIGSK UDVALG**
Store Kongensgade 110
København K.
Kontortid: 9,00—15,00,
undtagen lørdag
Tlf. Byen 9494
Årskontingent kr. 20,00

H. THORND AHL A/S
Aalborg

**HJULGAARDENS
MINKFARM**
Carl Thomsen
Tlf. (08) 94 15 06

G. SALICATH & CO
Strandagervej 23
tlf. Hellerup 9883

**STØBERI-, SPECIAL- OG
MASKINARBEJDERNES
FORBUND**
Pileallé 27, Frederiksberg

**HILSEN FRA
HJEMMEVÆRNSKOMPAGNI
9203**

VILH. ZELTNER A/S
Murermestre
Studiestræde 7, København

CHR. BIDSTRUP
Kul- & trælasthandel
Rønne

LARSEN & SVENSSON
Snedkermestre
Aamosevej 4—6
Hillerød

**AKTIESELSKABET
CARL CHRISTENSEN**
Aarhus—Aalborg
Odense—København

LUNGDÅRD TEGLVÆRK
Stoholm

BRUND MOLLE
J. Kloster Larsen
Brund pr. Thisted

N. V. ANDERSEN
Glarimester
Amtsvej 50, tlf. Hundested 416

BRYGGERIET THOR A/S
Thorsgade 25
Randers

AAGE MADSEN
TASSO støbegods
St. Torvegade 7, Rønne

H. HOFFMANN & SØNNER A/S
Entreprenører
Maltegaardsvej 24
tlf. Gentofte 5601

Urmager og guldsmed
AGE LINDBERG
Sindal

SURBALLE
Kolding

På 4. maj-kollegiet

Den 29. august højtideligholdt af en interesseret flok unge under uddannelse

Børge Emil Pedersens datter tog først studentereksamen i København. Hun har derefter påbegyndt uddannelsen til lærerinde i Esbjerg.

Hun fortæller om, hvordan man på kollegiet markerede den 29. august.

På 4. maj-kollegiet i Esbjerg, hvortil jeg er flyttet fra København for en måneds tid siden, mindedes vi naturligvis også dagen.

Vi havde flaghejsning foran kollegiet kl. 7,30, hvor vi sang en flag-sang. Dernæst nedlagdes en blomsterbuket i frihedskampens farver ved mindetavlen i forhallen.

Om aftenen samledes vi i forhallen og gik derefter ud foran kollegiet, hvor vi overværede flagsænkningen.

I dagligstuen var der dækket kaffe-bord. De fleste af bestyrelsesmedlemmerne for kollegiet i Esbjerg var til stede ved samværet. Et medlem af kollegianerrådet bød velkommen, og vi sang nogle fædrelandssange. Fæsttalen blev holdt af den tidligere forstander, hr. Kjærgård, der meget gribende fortalte om den 29. august. Vi drak så kaffe, og optagelsen af nye kollegianere forestod. Kollegiets grundlov blev læst op af bestyrelsens formand, landsretssagfører H. Rambusch, og kollegianerne skrev under på, at de vil overholde disse love. H. Rambusch og forstander Bebe lykønskede de nyoptagne kollegianere.

Den seriøse del af højtideligheden sluttede med, at vi sang frihedssangen. Derefter var der dans til kl. 1, og aftenen sluttede med, at vi sang: Altid frejdig, når du går.

MARIANNE PEDERSEN.

Kammeraternes Hjælpefond

er de raske kammeraters hilsen
til de syge

Beviserne skulle fjernes

IV

Det havde været så let . . .

Poppenhagen organiserede evakueringen på den mest stupide måde, skriver dr. A. R. videre:

„Det havde været så nemt at likvidere samtlige fanger i den gamle saltmines glemte skakter eller i de to store bassiner, der var gravet.

Det hele ville have været så enkelt, hvis han blot havde overladt os til vor skæbne på banegården i Stendal i stedet for at søge efter nyt personale til lokomotivet.

En fjerdedel af os omkom under denne transport, hvor 150 mænd og to tusinde kvinder i seks dage og fem nætter var stuvet sammen i 25 godsvogne, praktisk taget uden føde.“

Poppenhagen havde et forsvar for sin optræden:

„Vort mål er så vældigt, at jeg er villig til at ofre jer alle . . . Jeg gør det ikke med noget let hjerte,“ sagde han engang, „men det drejer sig ikke om mine ønsker.“

Han tænkte også på sit eget liv. Ved en anden lejlighed brølede han: „Jeg ved udmærket, at I hunde pønser på at hænge mig, så snart I ser jert snit til det. Men jeg skal komme jer i forkøbet og klynge hver eneste af jer op.“

Han blev i øvrigt ikke hængt, men slap med 15 års fængsel, idømt ham af en engelsk militærdomstol — og i dag går han fri og frank rundt blandt os.

I rapporten, P. B. gav statsadvokaten i Bruxelles, hedder det:

„ . . . I Wittenberge kørte toget ind på et vigespor, og i en grusgrav begravedes de første 159 døde mænd og kvinder. 24 timer blev toget holdende, for at der kunne indhentes instrukser fra Neuengamme om rejseruten, da man ikke længere kunne nå

*Baggrunden for evakueringsmarcherne
— historiske strejfflys over Neuengammes
udkommandoer.*

hovedlejren direkte. Derpå fortsattes rejsen til Mecklenburg, uden at der blev uddelt madvarer til fangerne. I Sülstorf, hvor man i to nætter og tre dage ventede på videre ordrer, begravedes 217 kvinder og 129 mænd. Her indløb ordre om at køre til Wöbbelin.

Da transporten nåede dertil, var der i forvejen kommet to andre udkommandoer fra Neuengamme. Som forplejning under hele rejsen havde fangerne to gange modtaget 250 gram brød og ved een lejlighed to-tre kartofler.

På dette tidspunkt befandt der sig over 3500 fanger i Wöbbelin; daglig døde 70—100 af sult. Fordelingen af brødrationen skete uden kontrol, hvorfor der jævnlig forekom mord, ligesom de syges rationer blev røvet. Skønt de fleste var så svage, at de næppe kunne stå oprejst, måtte de mindst to gange om dagen stå opstillet til appel i timevis.“

Helvedet foran byens porte

Wöbbelin-lejren blev oprettet som udkommando fra Neuengamme og tjente fra februar 45 som opsamlingslejr for evakueringstransporter. Om lejren hedder det i en brochure: „Helvedet foran Ludwigslusts porte“:

„Den første døde i lejren hed Titus Hoff, fangenummer 70 588. Han døde 11. februar 1945.“

Denne oplysning, der gives af van Daalen fra Oosterbeck i Holland, bekræftes af van Cever, den eneste overlevende fra Wöbbelins begravelsskommando:

„Titus Johannes Hoff var præst i Haarlem, Holland — fængsledes 15. november 1944, døde efter umenneskelige lidelser 11. februar 1945.“

Mange måtte gøre ham følgeskab. Friedrich Dahnke fra Grabou, som dengang var beskæftiget ved bygge-

O. G. HØYER
MASKINFABRIK A/S
Finlandsgade 8
Aarhus

E. BECK
Revisor
Danmarksgade 55, Frederikshavn

I. P. JENSEN & CO.
Kolonial
Lyngvej 3, Aalborg

SØRENSEN & MEKLENBORG
Landinspektører
Kongensgade 71, Odense

**DANSK LÆDER- &
SKOTØJSINDUSTRI A/S**
Heimdalsgade 14-16
København N.

Mac Baren
tobakker

R. LØNGAA
Købmand
Pr. Valdemars Alle 9
Allerød

VEJEN SPAREKASSE
Søndergade 8
Vejen

E. HONORE
Bagermester
Pandrup - Jylland

**HARALD PETERSEN
& SØNNER**
Murermestre
Emil Møllersgade 79
Horsens

HENRY HENRIKSEN A/S
Murer- & entreprenørforetning
Enghavevej 60, Ikast
Tlf. (07) 15 18 66

EGON OHLANDER
Tømrer- & snedkermester
Højvangs Parkvej 8, Esbjerg
Tlf. Esbjerg 2 81 43
Værksted: Stærevej

Landinspektørfirmaet
HUBBE OG THORLACIUS
Overgade 60, Odense
Tlf. 13 09 14

**JOHAN & AXEL
HORNBECH A/S**
Hadsund

KAJ JØRGENSEN
Landinspektør
Hostrupsgade 21, Silkeborg
Tlf. 4611

SV. AAGE JACOBSEN
Bogtrykkeri
Nygade 39, Ringkøbing

**TUNE
LANDBRUGSSKOLE**
Taastrup

firmaet Kusel og til de sidste dage opholdt sig i lejren, hvor han var vidne til mange mishandlinger, beretter:

„Hver morgen så jeg døde blive bragt ud fra barakkerne. De blev begravet ude i skoven, et sted jeg ikke kender.“

Murer Otto Havenstein fra Grabou fortæller:

„Jeg så i marts 1945 en transport på 2000 kvinder, der i fjorten dage måtte opholde sig i åbne godsvogne på et vigespor . . .“

Hr. Rosenzweig fra Ludwigslust, der overlevede rædslerne i Wöbbelin, skriver:

„Jeg var kommet til Wöbbelin tre uger før lejrens befrielse. Med kolbeslag blev vi drevet ud af godsvognene . . . de døde stabledes op i vaskerummene, til de kunne skaffes af vejen.“

En lejrførers konto

En jernbanemand, Jäckel, fra Neu-Lüblow, udtaler ifølge brochuren:

„I krigens sidste dage blev et tog, sammensat af åbne godsvogne, kørt frem til perronen og lastet med udhungrede og afmagrede væsener. Da det ikke var muligt at fremskaffe et lokomotiv, måtte de stakkels mennesker opholde sig i vognene på banelinjen i to døgn. Jeg overværede rædselsvækkende scener. Ved én lejlighed gav jeg en fange en smule mad i hans hue. En vagtpost så det, rev maden fra fangen og gennempryglede ham. Jeg troede, min sidste time var kommet. Efter to døgn forløb bragtes fangerne tilbage til lejren.“

Den sidste officielle lejrkommandant i Wöbbelin var SS-hauptsturmführer Meyer. Som sidste lejrfører nævnes i brochuren Hauptscharführer von Bonin. Lige før de amerikanske panserkilers komme hævdede sidstnævnte 200.000 reichsmark i Reichsbank-filialen i Schwerin og forsvandt med kone og datter til Hamborg. På hans konto skal skrives de femhundrede lig, der ved befrielsen 2. maj 1945 fandtes i lejren.

I 1946 fandt en hr. Schumacher fra Neu-Lüblow under jordarbejder i lejrens nærhed en blikdåse med to kilo

guldtænder fra ulykkelige ofre. Om Wöbbelin-lejrens udseende ved befrielsen skriver Karl Mumme fra Grabou:

„Umiddelbart efter amerikanernes indmarch havde jeg lejlighed til at bese kz-lejr Wöbbelin. Der mødte mig et gruopvækkende syn. Lig i hundrevis, nøgne og fuldstændig udhungrede, lå i lag på fire og fem. I en barak fandtes endnu levende mennesker, så svage, at ingen hjælp var mulig. Alle indbyggerne i Wöbbelin by udkommanderedes til at se lejren efter ordre fra amerikanerne.“

Tidligere citerede dr. A. R. beskriver Wöbbelin-lejrens endeligt med følgende ord:

„Dagen før amerikanerne befriede os, flygtede SS. Befolkningen fik ordre af de allierede tropper til at begrave de døde. — Da lejren var blevet filmet, og de syge bragt til sygehusene i omegnen, sattes ild på bygningerne, og hele lejren jævnedes med jorden.“

Også i Wöbbelin, under transporterne dertil og mange gange videre derfra fulgtes den parole, der blev givet af de stormægtige inden for SS, Himmler, Glücks og hvad de forskellige nu hed:

Råhed og mord til den bitre ende, ikke den mindste smule medlidenhed med fangerne. I tilgift til den gruorlighed, det kaos, den fortvivlelse og død, de spredte om sig, viste de sig til slut at være for feje til at blive på skuepladsen for deres rædselsgerninger.

OLUF RIKHOF.

Dagbogsblade

21/8.

TYSK TV-SERIE OM MODSTANDSBEVÆGELSEN

Det vesttyske fjernsyn er ved at forberede en serie om modstandsbevægelsens arbejde i de europæiske lande under den anden verdenskrig. — Serien omfatter 26 dokumentarfilm på hver en halv times længde og får under titlen „Den anden verdenskrig“ premiere den 4. januar 1967.

I sommer har vesttyskerne forberedt nogle optagelser i Norge, derimod kender man i Danmark intet til denne serie. Hverken fjernsynet eller Frihedsmuseet

er blevet kontaktet. Man undrer sig meget, idet det må formodes, at seriens tilrettelæggere er klar over, at der også i Danmark eksisterede en modstandsbevægelse.

Vil gerne være med

I dr. Roussells fravær leder Max Nielsen Frihedsmuseet. Han finder det mærkeligt, at museet ikke er kontaktet.

— Selvfølgelig er vi interesseret i at være med i en sådan serie. Vi kan jo stille en masse kildemateriale til rådighed. På museet disponerer vi over 10.000 billeder, en masse lydband og film.

Vi forventer en henvendelse, hvis serien altså gælder samtlige modstandsbevægelser i Europa, føjer Max Nielsen til.

Tre norske indslag

Den norske modstandsbevægelse repræsenteres med tre film i den vesttyske serie: Om Oslo-gruppen, om tungt-vandsaktionen og om sænkningen af den tyske krydser „Tirpitz“.

Den vesttyske serie skal ikke være en dramatisering af stoffet, men en nøgtern dokumentarisk beretning, siger Volker Schöpke, der har ledet optagelserne i Norge, til „Aftenposten“. Der skal ikke tages nogen hensyn i serien, ikke arbejdes på at skabe en bestemt tendens f.eks. med hensyn til det vesttyske publikum. Hensigten er, at serien skal kunne vises over hele verden som et led i historieforskningen.

De nulevende skikkelser fra den norske modstandsbevægelse er blevet interviewet og kommenterer aktionerne, der vises.

26/8.

EUTHANASI-MORDERNE BLIVER NU UDLEVERET

Gerhard Bohne og Horst Schumann kan snart ventes stillet for retten i Vesttyskland

BONN: To af de ledende mænd bag Hitler-Tysklands euthanasi-aktion, drabet på titusinder af sindssyge og uheldredeligt syge, bliver inden længe udleveret til den vesttyske justits. Argentinas højesteret besluttede i dag at udlevere dr. Gerhard Bohne, der blev anholdt i Buenos Aires i januar efter sin flugt fra Tyskland, hvor han skulle have været tiltalt i den store euthanasiproces i Limburg. Han blev sat på fri fod på grund af sygdom og forsvandt ud af landet, umiddelbart inden retten blev sat.

Ligeledes i dag faldt afgørelsen om, at Ghana vil udlevere dr. Horst Schumann. I Accra, hvor dr. Schumann har siddet i varetægtsarrest siden Kwame Nkrumahs fald, har hans forsvarere gjort alt for at forhindre, at dommeren fulgte det tyske udleveringskrav. Forsvarerne har understreget, at dr. Schumanns handlinger — han pinte hundreder af KZ-fanger til døde med medicinske forsøg og skal som leder af sindssygeanstalten Grafeneck have dræbt 25.000 sindslidende og uheldredeligt syge — ikke var strafbare, den-

HARRY FLOISTRUP Bogbinder Hvidtfeldtsstræde 9, BY 821	HERREMAGASINET E. HAAR Tranebjerg, Samsø	OTTO HANSEN & CO. Dampskibsekspedition Havnen, Vejle
NICOLAI OUTZEN A/S Korn & foderstof Christiansfeld	FARVEKÆLDEREN E. Jacobsen Grønnegade 18, Roskilde	KJØGE NY KAFFE- & THEHANDEL Torvet 23, Køge
A/S HINNERUP KORN- OG FODERSTOFFORRETNING Hinnerup - Jylland	JYDERUP CEMENTVAREFABRIK OG MASKINSNEDKERI	HAMMERSHOLT TRÆVAREFABRIK Aug. Jørgensen Hammersholt pr. Hillerød
MINI RADIO & FJERNSYN Vestergade 17, Herning	A/S JOHN FORBÆCH'S EFTF. Islands Plads, København K. AS. 6235	O. PETERSEN & CO. Isenkramforretning Slotsgade 15, Hillerød
ARNE NIELSEN Købmand Hee - Tlf. Hee 7	TAGE ANDERSEN Malermester Øster Tørslev, Jylland	I. I. IVERSEN'S MANUFAKTURHANDEL Nørregade 12, Køge
GRAASTEN ANDELSSLAGTERI	CARL JENSEN Bagermester Galten pr. Hadsten	TARM & OMEGNS SPAREKASSE Tarm
NOBØ KONTORMOBILER 066 *2 74 00 — 03 *35 85 55	ASKOV BOGHANDEL Askov pr. Vejen	CARL C. BIEHL Bogtrykkeri — Papir en gros Slotsgade 15, Graasten
KNUD LARSEN Smedemester Grønnegade 29, Nykøbing Mors	HOGSTED I/S Søndergade 40, Frederikshavn	HENRY SWARTZ Blikkenslagermester Østergade 19, Aabybro, tlf. 24 10 89
CHR. TOFT Sejlmager Thyborøn Havn	PETERSEN & WINTHER Chokolade en gros Mejlgade 55, Aarhus C.	HARALD PETERSEN & SØN A/S Vejle
CAFETERIA & RESTAURANT „HYTTEN“ Rønne	PETER MØRCH Wichmandsgade 10 Odense	SPAREKASSEN Banegaardsgade 8 Odder
J. ANDERSKOUV og A. T. THOMSEN Rådg. ingeniører Herning, Esbjerg, Kolding	STØT KAMPEN FOR KRÆFTENS BEKÆMPELSE	JOHS. E. JENSEN Korn og foderstoffer Jernbanevej 3, Hvalsø
ESMAN D. JENSEN Karetmager Gærumvej 15, Frederikshavn	P. PETERSEN & CO. Snedkermestre Algade 62, Roskilde	OLUF BRUUN Købmand Lyngø pr. Sorø
THISTED AUTO-HJÆLP Svend Jørgensen Aalborgvej 17, Thisted	H. E. JACOBSEN Tømrermester Søndergade 14, Horsens	LANDBOSPAREKASSEN Frederiksgade 18, Thisted
OVE LYKKEBERG Slagtermester Nørrebrogade 56, Horsens	V. BRASK CHRISTENSEN Tømrermester Nygade 2, Bøvling pr. Bøvlingbjerg	SOPHUS E. JOHNSEN & CO. Skibshandel Aarhus
ENGELSK BEKLÆDNINGSMAGASIN Østergade 1, Aarhus	INGV. HANSEN Smedemester Nørregade 1, Skjern	VANGSTED Hadsten
SOPHUS JENSEN Købmand Adelgade 87, Bogense	HORSENS KAROSSERIFABRIK E. Møllersgade 69, Horsens	TYPOGRAFERNES FAGFORENING Aarhus
CHR. FABER A/S Rosenkrantzgade 23, Aarhus C.	L. HEDEGAARD Autoforhandler Østerport, Holstebro	BAGERMESTRENS RUGBRØDSFABRIK A/S Sønderborg
AAGE FR. LUNDAGER Snedkermester Odelsgade 17, Juelsminde	„KINO“ A. Rasmussen Skælskørvej 8, Sorø, (03) 63 01 03	PAPIRHDL. I. C. GYLDEN HOUMANN Algade 10, Nykøbing Mors
BØRGE JENSEN Herre- og drengeskivpering Torvegade 8, Faxe, tlf. (03715) 480	OTTO ENGELHARDT Blikkenslagermester Nørregade 7, Frederiksværk tlf. (03-345) 86	Jungs Boghandel STEPHAN AGGER Adelgade 3, Skive
CHR. HEEGAARD Møbler & tæpper Østergade 32, Hammel	HELGE BRUUN Statsaut. revisor Søndergade 16, Horsens	GRØNBJERG BAGERI Møller Nielsen og Søn Grønbjerg
JENS PEDERSEN Tømrermester Besser, Tranebjerg, Samsø	SKIVE KULKOMPAGNI A/S Torvegade 8, Skive	SKOTØJSFORRETNINGEN ENGELBREDD Søndergade 17, Aarhus C.
J. J. JENSEN Murermester Tranebjerg, Samsø	B. BENDIXEN I/S El-installatør Aaboulevarden 1, Horsens	VORDINGBORG JERNSTØBERI OG MASKINFABRIK E. Hansen & J. Pedersen Algade 93, Vordingborg

gang de blev begået, og at hans forbrydelser var politiske forbrydelser.

Dommeren fulgte dog ikke denne tankegang, men Schumann har dog endnu en mulighed for at appellere dommen. Det har dr. Gerhard Bohne derimod ikke.

Bohne ledede aktionen

Bohne sad som leder af Centralkontoret for T 4-aktionen, dæknævnet for euthanasi-drabene, i Berlin. På dette kontor førte man bog over alle indlagte sindssyge og kronisk syge i hele Tyskland, og det var herfra, udryddelsesordrerne blev givet. Derefter gav læger og sygeplejersker i de forskellige anstalter deres patienter de dræbende indsprøjtninger.

Bohne skal således være medskyldig i 60.000 patienters død. I 1959 blev han anholdt i Düsseldorf, hvor han havde oparbejdet en blomstrende advokatvirksomhed. Han blev sat i varetægtsarrest i Frankfurt. I euthanasiprocesen skulle han sidde på anklagebenken sammen med professor Heyde-Sawade, som begik selvmord i sin celle, samt en anden anklaget, der sprang ud fra 8. etage i et højhus i Düsseldorf. Bohne selv stak som nævnt af til Sydamerika.

Kammerater advarede

Dr. Horst Schumann havde opbygget en glimrende position som læge i efterkrigstidens Tyskland, men han blev advaret af gamle kammerater, umiddelbart inden han skulle anholdes.

Efter en omtumlet tilværelse i Sudan, Nigeria og Liberia kom han til Ghana, hvor han en overgang fungerede som diktorator Nkrumahs livlæge og siden blev amtslæge i det nordlige Ghana. Her blev han anholdt, da militærregeringen overtog magten. Hans appel til næste instans vil kun forsinke, ikke forhindre hans domfældelse i Tyskland.

26/8.

KZ-LEJROFRES GRAVE BLEV GROFT SKÆNDET

BONN: Den jødiske kirkegård i Lübeck, hvor der hovedsagelig ligger ofre fra koncentrationslejre, er natten til torsdag blevet skændet af ukendte gerningsmænd. 60 af kirkegårdens 70 gravsten er blevet beskadiget, 45 af dem revet op af jorden og væltet ind over gravstederne.

En talsmand for den jødiske menighed i Lübeck oplyser, at de væltede sten først og fremmest er dem, som er sat over offrene fra koncentrationslejrene. De fleste af dem døde i 1945, kort efter at de var blevet befriet fra koncentrationslejrene. De gjorde holdt på en karantæne-station i Lübeck på vej til rekreation i Sverige, men døde her.

Politiet oplyser, at der ikke kan være tale om børns hærværk, men man regner med, at unge mennesker er gerningsmændene. Flere store og tunge gravsten er blevet revet op af jorden og væltet hen over gravstederne. Desuden har gerningsmændene revet en del af navneplaa-

derne væk fra gravene og spredt dem ud over hele kirkegårdsområdet.

En talsmand for Lübecks bystyre udtalte i dag sin og befolkningens beklagelse over hærværket over for den jødiske menighed.

8/9.

71 MENIGHEDSRÅD I KRIGSGRAVE-SAGEN

Sagen omkring flytningen af de tyske krigsgrave antager et stadig større omfang. Oprindeligt var det 13 menighedsråd, som udtog stævning mod Kirkeministeriet i protest mod flytningen. Siden sluttede andre sig til, således at tallet kom op på 62, og i et forberedende retsmøde i går i Østre Landsret oplystes, at der nu står 71 menighedsråd bag stævningen.

De mange menighedsråd er repræsenteret af højesteretssagfører Ove Rasmussen, som i stævningen kræver ministeriet dømt til at anerkende, at det har været inkompetent til uden om menighedsrådene at beordre gravene flyttet.

Rent bortset fra kompetencespørgsmålet rummer sagen også et etisk spørgsmål, og det er fra menighedsrådenes side oplyst, at adskillige tyske statsborgere har henvendt sig til danske præster og menighedsråd med anmodning om, at deres pårørende får lov at forblive på de danske kirkegårde, hvor de under krigen blev gravsat. Kammeradvokaten har på ministeriets vegne påstået frifindelse for menighedsrådenes krav.

Sagen har i længere tid stået på skriftveksling, men i går var man nået så vidt, at Østre Landsrets 5. afdeling kunne fastsætte tidspunktet for selve domsforhandlingen. Sagen blev i et kortvarigt retsmøde berammet til den 21. og 22. november.

Som følge af overenskomsten mellem den danske regering og den tyske forbundsrepublik skal alle tyske krigsgrave flyttes til nogle få tyske mindelunde rundt omkring i Danmark.

På nuværende tidspunkt er 13.380 tyske grave flyttet fra 186 kirkegårde til 15 større begravelsespladser. Endnu 12.030 grave med tyske krigsofre på ialt 306 kirkegårde skal flyttes — hvis Kirkeministeriet frifindes.

9/9.

AUSCHWITZ-BØDDEL FIK LIVSVARIGT FÆNGSEL

FRANKFURT: Den 69-årige tidligere SS-officer, Josef Erber, idømtes i dag under den såkaldte „lille Auschwitz-proces“ ved en domstol i Frankfurt livsvarigt fængsel for mord på 70 fanger i Auschwitz-koncentrationslejren.

Erber, der var chef for udvælgelses- og modtagelseskommandoen i Birkenau — kvindelejren i Auschwitz — var oprindeligt anklaget for mord i et ikke nærmere opgivet antal tilfælde. Den tidligere SS-major Wilhelm Burger og den tidligere SS-læge Gerhard Neubert idømtes hen-

holdsvis otte og tre og et halvt års fængsel. Burger er 62 år og Neubert 57 år gamle.

Anklageren havde krævet Erber idømt livsvarigt fængsel, Burger 12 års fængsel og Neubert otte års fængsel.

11/9.

LEKTORAT I ODENSE TIL JØRGEN HÆSTRUP

Odense Universitet har anmodet Undervisningsministeriet om at måtte oprette et ekstra lektorat ved universitetet, specielt med henblik på samtids-historikeren, dr. phil Jørgen Hæstrup.

Jørgen Hæstrup undlod i sin tid at søge professoratet i historie; efter hans eget udsagn, fordi han følte sig for gammel til at blive professor.

12/9.

RUDOLF HESS TILBAGE SOM ENESTE KRIGSFORBRYDER I SPANAU

VESTERLÍN: To tidligere nazistiske førere går den 30. september ved midnat ud gennem den mægtige port til Spandau-fængslet som frie mænd. De to er Hitlers tidligere rustningsminister Albert Speer, der nu er 61 år, og den tidligere „Reichsjugendführer“, den 59-årige Baldur von Schirach.

Den eneste af de oprindelig syv fængslede krigsforbrydere, der bliver tilbage bag Spandau-fængslets dystre mure, er den 72-årige Rudolf Hess, Hitlers stedfortræder. Om portene nogensinde åbner sig for ham, er endnu usikkert, idet han er idømt livsvarigt fængsel.

Fire nazistiske krigsforbrydere har tidligere forladt fængslet. Det er:

Karl Dönitz, den tidligere chef for den tyske krigsmarine og det tyske riges statsoverhoved efter Hitlers død. Han fik 10 års fængsel og blev løsladt allerede i 1954.

Erich Raeder, chef for marinen fra 1935 til 1943. Raeder, der var med til at planlægge angrebet på Danmark og Norge, idømtes livsvarigt fængsel, men blev løsladt i 1955.

Walter Funk, tidligere handelsminister. Han idømtes livsvarigt fængsel, men blev løsladt i maj 1957.

Den sidste af de fire var von Neurath, der var Hitlers udenrigsminister.

Funk, Raeder og von Neurath er senere døde. Dönitz bor i Aumühlen ved Hamborg.

17/9.

TYSK PROTEST MOD NAZIBOG PÅ DANSK

KØBENHAVN: Et nyt oplag af Hitlers „Min kamp“ var under forberedelse, men nu har vi stillet sagen i bero, siger den københavnske forlægger Jørgen Paludan til Ritzaus Bureau. Baggrunden for udtalelsen er den opsigt, det har vakt, at forlæggeren forleden udsendte et oplag på 5.000 eksemplarer af Hitlers bog, der

**CARL B. CHRISTIANSEN
& CO A/S**

Landlystvej 38
Telefon 75 11 83 - 75 02 89

Vandfast slibepapir
Slibebånd og
sliberondeller
til alle formål

STAALVINDUE-CENTRALEN

Ny Østergade 32 Tlf. CE 971
København K. CE 5971

**ØLGOD
UNGDOMSSKOLE**

DRAGSBÆK MALTFABRIK

Thisted

SIGURD GRØNBÆK

Møbelfabrik
Sevelvej 36, Vinderup

MARCIA A/S

Nørre Aaby
Fyn

ALPHA PLASTIC

Smedegade 7
Kbh. N.

MORSØ TEGLVÆRK A/S

Nykøbing Mors

DORETE

Nørregade 37
Køge

Statsautoriseret installatør

PETER NIELSEN

Østergade 8
Næstved

**NR. NISSUM HØJSKOLE
OG EFTERSKOLE pr. Lemvig**
Fra 3. november 5 måneders højskole
for unge piger og unge mænd med
alm. højskoleklasse og landbrugsklas-
se. 3 måneders forkursus for syge-
plejehøjskole. 5 måneders efterskole
for 14-17-årige unge mænd.

Fra 3. maj 3 og 5 måneders højskole
for unge piger med højskoleklasse og
husholdningsklasse, forkursus for sy-
geplejehøjskole, 5 måneders eftersko-
le for 14-17-årige piger. **A. Kristensen.**

TOM'S MOTORFORRETNING

v/ O. Bundgaard Thomsen
Nygade 4, Frederikssund

EDV. BENDTSEN

Autoforhandler
Viborgvej 103-107, Herning

HOTEL PRINSEN

Algade 13
Roskilde

**ROSKILDE-EGNENS
FODERSTOFFORRETNING**

POUL FREDERIKSEN

Gartner
Vindinge pr. Roskilde

**A/S N. BØRRESENS
METALVAREFABRIK**

København N.V.

SV. AA. ANDERSEN

Glarmester
Bredgade 54, Herning

H. S. BETAK

Malermester
Juelsgade 13, Juelsminde

RUDOLPH BENTZEN

Revisor
Nr. Boulevard 62, Randers

POUL KORSBEK JUUL

Glarmester
Th. Nielsensgade 39, Herning

HENRY BERTELSEN

El-installatør
Østergade 5, Struer

**E. FEDERAU &
P. SØNDERGAARD**

Malermestre
Østergade 11, Skjern
Tlf. 5 02 98 - 5 02 33

**M. NIELSEN'S
TØMMERHANDEL**

Stationsvej 1, Tarm

første gang udkom i Danmark i tredive-
ne, men som af gode grunde ikke på ny
er udsendt efter krigen.

Den tyske ambassadør i Danmark, dr.
Fr. Buch, har indberettet sagen til Bonn
og bedt om, at Bajerens landsregering,
som har rettighederne til Hitlers efter-
ladenskaber, må blive orienteret. Denne
regering har ikke hidtil villet gå med til,
at „Min kamp“ eller andre nazistiske
skrifter genudgives, og det menes også,
at tyskerne juridisk har ret til at hindre
udgivelsen af et nyt dansk oplag.

Men det bliver vanskeligt at gøre no-
get ved det, siger forlæggeren. Den tyske
ambassadør henstillede ganske vist, at
jeg undlod at sælge oplaget, men bogen
var udsolgt fra starten og er forlængst
fordelt til boghandlerne. Derimod har jeg
standset forberedelserne til et nyt oplag,
som var påtænkt.

I øvrigt har det ikke været min mening

at drive spekulation med bogen, og jeg
beklager det postyr, der nu er opstået,
siger Jørgen Paludan. Baggrunden for
udgivelsen er, at f. eks. historiestuderende
henvises til at læse bogen. Men det
er næsten umuligt at få fat på den. Den
findes kun i hovedbibliotekerne, og efter
hvad bibliotekarerne oplyser, er der dels
lange ventelister, dels er eksemplarerne
meget medtagne. Antikvarisk handles bo-
gen til store priser.

Professor, dr. phil. Sven Henningsen,
som anses for ekspert m.h.t. moderne
politisk historie, har forsynet den ny ud-
gave med et forord, hvori det bl.a. hed-
der, at „Min kamp“ er et af de vigtigste
historiske dokumenter i vor tids histo-
rie, og at den bør kendes af alle, der er
samtidshistorisk interesseret.

— Ikke mindst med dette forord mener
jeg klart at have redegjort for formålet
med udgivelsen, siger Jørgen Paludan.

det, og alt sammen skulle gemmes til
onkel Thor.

„Får han ikke noget at spise nede
hos tyskerne?“ spurgte hun plud-
selig.

Agnes og Inga så på hinanden, de
ønskede ikke at så had i barnets
sind. Så gik Inga en mellemvej.

„Jo, noget får han,“ sagde hun.

Det lyste op i barnets ansigt.

„Ja, der er da også rare tyskere
til. Er der ikke, moster Inga?“

Ingen svarede, og barnet forstod
og fik igen det bekymrede og grub-
lende udtryk, og da Inga så på hen-
de, syntes hun, at den lille pige med
de kloge øjne næsten tiggede, da hun
ivrigt spejdede så op i sin mors og
mosters tillukkede ansigter.

„Ikke sandt, moster Inga,“ gentog
den lille, „der er da nogle rare ty-
skere i koncentritra . . .“

„Koncentrationslejren,“ hjalp mo-
ster Inga.

„Ja, der er da nogle rare tyskere.“
Ingen svarede.

„Der er da een rar tysker, der gi-
ver onkel Thor mad,“ blev barnet ved
og så bedende op på sin moster. Hun
elskede onkel Thor over alt.

Moster Inga så på hende.

„Ja,“ sagde hun endelig, „der er
nok een rar tysker“.

Hun måtte tage byrden fra bar-
nets sind.

Else gav sig igen til at lege med
sine små ting, og da hendes mor et
øjeblik var gået ud af stuen, og mo-
ster Inga vendte ryggen til, puttede
hun lynhurtigt noget ned i pakken.
Hun ville også sende onkel Thor no-
get.

Først da både papir og snor var
bundet forsvarligt om, og der var
skrevet adresse på begge sider af
pakken, lød det fra barnet: „Else vil
også sende onkel Thor noget.“

„Hvad vil du sende?“ spurgte mo-
ster Inga intetanende.

„Jeg har puttet det i. Så bliver
han så glad,“ svarede barnet og så
glad op på dem begge.

„Hvad har du puttet i?“ spurgte
Agnes mistroisk.

„Jeg har puttet en gave i pakken,“
svarede Else og så forskrækket på
sin mors dystre mine.

„Hvad har du puttet i, Else?“

✧ ✧ ✧ Hende derhjemme

XX

AF NICOLINE FOSMARK

Lille Else elskede moster Inga. De
to havde hele eftermiddagen travet
og trænet ude i sneen.

Det var en af de første december-
dage, hvor solen stod højt og skin-
nede på den glitrende sne, og hvor
der efter det store snefog for to dage
siden lå masser af sne, lige parat til
at køre og glide på, og Else jublede.

Moster Inga havde for 14 dage
siden foræret hende en kælk til hen-
des 4-årige fødselsdag, og mor havde
givet hende sneski, og nu skulle beg-
ge dele prøves.

Først kælkede de, de fandt små
bakker og skråninger, hvor der ikke
kom andre, og susede efter Elses me-
ning i vældig fart ned ad dem.

„Det er godt, moster Inga, at vi
har skidrakter på,“ råbte hun, når
det gik særlig galt til. Stemmen var
helt oppe i den høje diskant.

Bagefter gled hun på sine små
sneski, det gik ikke så godt, skønt
de asede af fuld kraft.

De var rødkindede og trætte begge
to, da de i mørkningen nåede hjem
til den store villa, hvor Elses far og
mor boede.

Inga havde om formiddagen været
nede i forretningerne for at købe

ind til en julepakke til Thor, og når
Elses mor blev færdig med sin kon-
sultation, skulle den pakkes.

Det var Agnes bedst til, ingen
kunne som hun få alt til at ligge fast
og jævnt i pakken til svogeren.

Lidt efter kom hun, og de drak
kaffe i hjørnet i dagligstuen under
den røde lygte.

„Hvor vi sidder hyggeligt her,“ lød
det pludseligt fra den lille pige.

De to kvinder smilede til hinanden.
Det lød så morsomt, at så lille et
barn kunne føle hyggestemningen og
udtrykke den.

De gav sig bagefter til at finde
indkøbene frem til levdsmiddel-
pakken.

Else sad på bordet og fulgte
spændt med i det alt sammen.

Af de voksnes samtaler havde hun
endelig fundet ud af, at onkel Thor
opholdt sig i noget, der hed Tyskland,
og at der ikke var rart.

Med sit barnlige instinkt forstod
hun den dødelige alvor, der lå bag
disse forsendelser, og at selv de ting,
som hun gerne ville have, æbler, bol-
cher, honning o. l., ikke måtte røres,
fordi det var så vanskeligt at skaffe

**STØT KAMPEN
FOR KRÆFTENS BEKÆMPELSE**

**BEVAR DERES TÆNDER —
GÅ TIL TANDLÆGE
2 GANGE OM ÅRET**

STØT DANSK ARBEJDE

VÆRN OM NATUREN

spurgte moster Inga med blød stemme og tog den lille pige på skødet.“

Det trak op til gråd.

„Du skal ikke græde,“ sagde Inga, „det er så sødt af dig, at du vil sende ham noget, men du må fortælle os, hvad du har sendt ham.“ Else svarede ikke.

„Forstår du, lille Else,“ sagde hendes mor indtrængende, „der må ikke være andet i den pakke end mad, det forlanger tyskerne, ikke engang et brev må der være, og hvis der er noget som helst andet end levnedsmidler i pakken, så får onkel Thor den ikke.“

„Hvorfor ikke?“ spurgte barnet, „den rare tysker skal nok give ham den.“

De så fortvivlede på hinanden. „Der er nok ikke andet for, end vi må pakke den op igen, og den var nu bundet så dejlig fast,“ sagde Agnes. Den ærgerlige nuance i moderens stemme undgik ikke barnet.

„Jeg ville jo bare gøre ham glad,“ forsvarede hun sig. Ungen tudbrølede nu. „Mit lille flag.“

„Dit lille dannebrogflag,“ gentog moster Inga, der vidste, hvor stor en gave det var fra barnets side. Hun havde fået det lille silkeflag på sin fødselsdag og havde leget med det siden. „Du kan lige tro, at han ville blive glad for det, men vi må jo ikke sende, hvad vi gerne vil. Det må moster Inga heller ikke.“

Agnes var allerede gået i gang med pakken igen. „Ja, det er vel nok skørt,“ sagde hun, „at et lille barns kærlighedsgave skal kunne vælte det mægtige Tyskland, men sådan er det altså.“

Hun havde allerede fået den store pakke åbnet igen og rodede efter flaget. Ned til siden fandt hun det, indsvøbt i et lille stykke hvidt papir.

„Bevar mig vel,“ mumlede hun, „hvad kunne der ikke være sket, om man havde fundet et lille dansk barneflag i en pakke til en politisk fange. Jeg kan levende forestille mig deres råben og gestikuleren.“

Man ved aldrig, om de kunne hitte på at gøre ham fortræd og kalde det sabotage mod det tyske rige.“

Endelig fik hun samlet pakken, og Inga skyndte sig at løbe på posthuset inden lukketid.

Bøger

J. Boisen Schmidt: „F. E. Jensen og Danmarks Radio under Besættelsen“, 345 sider, illustreret. Forlaget Fremad, København.

Det er ganske pudsigt, som det kan gå. Da jeg læste bogens titel og så de mange tættrykte sider, tænkte jeg: det bliver vist en tør og trist ørkenvandring. For var der nogen, der hørte dansk radio under besættelsen? Jeg kender ikke nogen, der gjorde det. Vi foretrak Radio Luxembourg og Londons BBC. Og da jeg så læste det første punktum af kap. 1: „Om morgenen den dag, da Danmark blev besat, indledte statsradiofonien som sædvanlig sit program med morgengymnastikken kl. 7“ — havde jeg nær tabt al lyst til at gå videre.

Kl. 7 morgen den 9de april. Da havde vi i Tønder været på benene siden kl. 4½. Da havde vi fjernet det ækle hagekorsflag fra kirketårnet, og nazisterne havde tilbageerobret det og hejst det påny. Da havde vi modtaget de første sårede og faldne soldater fra træfningerne rundt om langs grænsen. Da havde vi sørget bittert, fordi vi troede, at det kun var Sønderjylland, der blev „taget tilbage“. Og da forløb det hele „programgemäss“ i den danske radio: morgengymnastik kl. 7. Og kl. 8 kom de tyske soldater stilfærdigt ind og overtog hele butikken, og kl. 9 kom direktør F. E. Jensen. Så blev det jo, som det hedder i det officielle sprog, „alvorlige tider“ for den danske radio, men da vi hørte det i Tønder kl. 12, og at det var hele Danmark, der var besat, fældede vi en taknemmelig tåre. For havde det været til Kongeåen alene, havde vi været fortabt. Men når det var hele Danmark, gælder sikkert det gamle ord, at man skal passe på ikke at gabe så højt, at kæberne går af led. Og hvorfor i alverden var de ikke forberedt i den danske radio på overfaldet? I Tønder vidste vi alle 2 dage før den 9de april, at tyskerne stod opmarcheret lige syd for grænsen med front mod Danmark. Nej, jeg var færdig med en bog om den danske radio under besættelsen, før jeg havde læst den.

Og så læste jeg den alligevel. Det var vist det, at bogen er skrevet på grundlag af hidtil utrykte notater, dagbogsoptegnelser m. m., der lokkede. Har jeg fortrudt det? Absolut ikke, tværtimod. Jeg kunne nok ønske, at forfatteren dels havde sparet lidt på ordrigdommen og dels havde disponeret sit stof lidt klarere. Som det er nu, er det en blanding af en kronologisk disposition og en saglig. Men selve stilen er levende, og — ja, her er vi jo så ved det væsentlige — „sagen“, det som bogen handler om, er både absolut over-

raskende og lige så absolut opmuntrende.

Vi får et på aktstykker hvilende billede af en landsmand, nu afdøde direktør F. E. Jensen, der med en utrolig blanding af medfødt og erhvervet dygtighed og frækhed gennem 5 år bildte tyskerne ind, at det var dem, der bestemte over den danske radio, medens det i virkeligheden var Jensen, og det i den grad, at da nazismen faldt, behøvede man bare at dreje på en kontakt, og så stod Danmarks Radio helt i frihedens og fredens tjeneste.

Det var enestående dygtigt gjort. Havde Gestapo bare nappet Jensen og givet ham bare et par måneder sammen med os andre, så havde vi opdaget, at han var en kammerat. Men altså — gå nu hen og få fat i bogen, alle I gamle svingere. Det vil gå jer som mig: I bliver store beundrere af kammerat F. E. Jensen og lykkelige for, at I ikke havde hans job fra 1940—45.

HANS MAGLE.

Rajko Djermanovic: Jugoslavien. (Det danske Forlag, 263 sider, kr. 34,75).

Bogen er en tidligere jugoslavisk diplomats opgør med Tito. Det gør den levende og interessant, og den bringer en redegørelse om udviklingen i det hjørne af Europa, en redegørelse, som nok kan tiltrænges, men skal den læses med udbytte, er nogen forhåndsviden absolut nødvendig, også for at man kan se, at bogens oprindelige titel: Failure of a Democracy: The Lesson of Yugoslavia er for beskedene, da man ikke uden videre kan sammenligne den demokratiske udvikling i Skandinavien og i egnene omkring Balkan. Det er da i hvert fald en kendsgerning, at Tito har overlevet bandstrålen fra Moskva.

Dermed være ikke sagt, at bogen ikke er læseværdig, det er den i høj grad. Redegørelsen for udviklingen er sober, og det er jo ingen skade til, at forfatteren er optaget af sit emne; vi får en levende skildring af Djilas-affæren og får meget repeteteret og megen ny lærdom. I hvert fald: Vi får set problemerne fra en synsvinkel, som vel ikke skandinaviske læsere er fortrolig med.

Når alt dette er sagt, bør tilføjes: Bogen er ikke sofalæsning, men kræver arbejde og — som nævnt — nogen forhåndsviden.

ERIK SONNE.

Sverre Hartmann: „Nyt Lys over kritiske Faser i Norges Historie under annen Verdenskrig“, Fabritius & Sønners Forlag, Oslo 1965, illustreret, 213 sider, indb. kr. 34,—.

Forfatteren er en norsk jurist og historiker, der har haft held til at finde nyt dokumentarisk materiale til belysning af begivenhederne i Norge og Danmark i årene 1940—45. Disse nye skriftlige aktstykker bestemmer bogens kom-

position. Det er ikke en samlet fremstilling af, hvad der skete i de år, men som titlen siger „Faser“, enkelte begivenheder eller perioder, der før har været mere eller mindre dunkle, men som nu, takket være disse nye dokumentariske fund, ligger klarere oplyst, så at de bedre forstås. Derved bliver dette værk et fortrinligt supplement til de allerede foreliggende samlede fremstillinger på norsk og dansk. Det er et sagligt historisk arbejde, men skrevet i en let læselig stil, så at både fagfolk og vi andre almindelige læsere med stort udbytte kan arbejde med det. En række udmærkede illustrationer — herunder også fotografiske gengivelser af nogle af de fundne skriftlige aktstykker — støtter på udmærket måde tilegnelsen.

Fremstillingen begynder med den berømte „Altmark-affære“ i februar 1940 og Tysklands hemmelige forberedelser til overfaldet på Norge og Danmark, og den slutter med nazisternes kapitulation i Norge den 7. maj 1945. Et hovedpunkt er belysningen af det væld af intriger mellem de forskellige hovedpersoner indbyrdes i det store historiske drama, hvor (for Norges vedkommende) yderstandpunkterne repræsenteredes af de to mærkelige mænd Terboven og Quisling, hvis karakter for begge vedkommende var altfor sammensat til, at man har truffet plet ved blot at kalde den første „en brutal nazist“ og den anden „en gemen landsforræder“.

For en dansk er bogen desuden af en speciel grund betagende læsning. Med tanke på vor egen især i begyndelsen lidt glørværdige stilling går man til læsningen af en norsk bog om disse år med en lidt genert fornemmelse. Men den forsvinder efterhånden. I stedet bliver man dybt rørt i sit sind, fordi denne norske historiker, hver eneste gang hans fremstilling berører danske forhold, taler så ualmindeligt forstående om Danmark, hvor situationen var ganske anderledes end i Norge helt fra nazisternes forberedelse af overfaldet. Det er så menneskeligt smukt og nordisk broderligt skrevet, at man ikke kan andet end sende en taknemlig hilsen til denne repræsentant for vort tapre norske broderfolk.

Værket er et stykke moderne sagligt historieskrivning. Dermed menes, at grundlaget er objektivt dokumentarisk materiale, men fremstillingen er helt igennem absolut subjektiv, så at vi, når vi kommer til ende læd bogen, sidder med sindet fyldt med glæde og varme, fordi vi synes, at vi har lært et stort og godt menneske at kende, nordmanden Sverre Hartmann.

Køb hans bog og læs den grundigt.

HANS MAGLE.

*Niels Nørlund: Da Krigen kom.
Berlingske Verdenspolitiske
Bibliotek. Berlingske Forlag,
København. 109 s. Ill. Kr. 9,75.*

Denne lille bog er udkommen sent på sommeren 1964. Derfor står Douglas-Home som premierminister, og Winston Churchill er endnu blandt de få overlevende. Men da forfatteren har kunnet benytte det kildeaf begivenhederne sikkert blandt de mest veldokumenterede og virker meget overbevisende.

Indholdet har været offentliggjort som en række kronikker i tiden om 25 årsdagen for II verdenskrigs udbrud. Her har man fremstillingen samlet, og man læser den i et stræk som en spændende kriminalroman.

Dagene fra den 23. august til den 3. september 1939 rulles op for læseren fra time til time. Verdens skæbne vipper mellem Fred-Krig. Hvilken af vægtskålene bliver den tungeste? Ministre og ambassadører må have sovet med støvlerne på, så uafledeligt er de i virksomhed. De gode viljers anstrengelser for at bevare freden kommer til kort i det politiske rænkespil. Resten kender vi.

Kun få havde været fremsynede nok til at have villet stoppe Hitler på et meget tidligere punkt på hans bane. Jeg mindes en ytring, som er tilfaldt Polens præsident, Marskal Pilsudski; om den er historisk korrekt, er ikke godt at sige. Han sagde til London og Paris: „Lad os dreje halven om på den hanekylling. Skal vi marchere? Jeg er parat!“

I det engelske underhus talte Churchill for døve øren i mange år, men Chamberlain anså Hitler for en gentleman, jvf. det til München-forliget knyttede „gentlemen's agreement“.

De her i bogen skildrede 10 dage afslører Hitler til skindet.

En enkelt trykfejl må beklages i den ellers så sobre gengivelse. Side 101, linie 13 fra neden: Churchill — læs: Chamberlain. Ordene i den citerede tale vil heldigvis hurtigt bringe den opmærksomme læser på det rette spor.

O. I. LETH.

HAN SKABTE ET RIGERE ALS
Bogen om Danfoss, der fra
ingenting nu er en virksomhed
med 5.000 ansatte.

Danfoss inviterede kendte journalister, tegnere og fotografer til at kigge indenfor for at skrive, tegne og fotografere nuet på Danfoss.

Det er blevet til en interessant og levende bog, indholdet er kvikt og varieret, og udstyret er så smukt og fornemt, som det i det hele taget er muligt at skabe det.

Redaktør Ninka fra Politiken har samlet sin skildring om personen Mads Clausen, manden, der skabte Danfoss. Man følger Mads Clausen fra loftsværelset, hvortil han trak hønsestigen op for at kunne arbejde i fred — til den nye 12-etagers moderne skyskraber, hvor den første lærling er meddirektør, hvor personalekartoteket tæller mere end 5.000 ansatte, hvor årsomsætningen fra 15.000 kr. er blevet til 500 millioner kroner, hvor lønudbetalingerne rundede de 100 mill. kr., hvor de 5 ventiler fra første ordre er blevet til handel med 102 lande.

Pressefotograf Vagn Hansen fra Billedbladet har fået frit spil med at fæstne det moderne Danfoss i billeder til papiret. Hjalmar Havelund fra BT fortæller om „Moderne Klondyke“. Redaktør Jørgen R. Kragh fra Politiken følger Danfoss jorden rundt. Redaktør Bent Hansen fra Aktuelt tegner billedet af virksomheden, der har en række problemer, men også har den fordel, at den er traditionsløs. Redaktør Joachim Jerrik fra Danmarks Radio finder, at forskerne på Danfoss i dag er ved at planlægge væsentlige sider af den tilværelse, vi allesammen skal opleve om 5—10 år.

Til sidst fortæller tegneren Alex Secher os om „Dippeduttens triumf“.

Synd og skam, at bogen ikke kan købes, men den fortjener alligevel en omtale.

*Kammeraternes
Hjælpefond*

er de raske kammeraters hilsen
til de syge.